

تأثیر منافع اقتصادی گردشگری در حفاظت از منابع طبیعی^۱ مطالعه موردی: منطقه میانکاله

ناصر علیقلی‌زاده فیروزجایی^۲، مصطفی قدمی^۳ و شهربانو وهابی خنکدار^۴
تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱/۱۵، تاریخ تایید: ۱۳۹۵/۲/۱۵

چکیده

هدف از این تحقیق شناخت نقش فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی و همچنین سنجش میزان تأثیر منافع حاصله از آن بر حفاظت از منابع طبیعی است. محدوده مورد مطالعه شبه جزیره میانکاله و پنج روستا از روستاهای دهستان میانکاله نظیر زاغمرز، امیرآباد، زینوند، نمک چال و یعقوب لنگه از توابع شهرستان بهشهر است که تحت تأثیر توسعه گردشگری قرار گرفته‌اند. روش این تحقیق توصیفی تحلیلی مبتنی بر پیمایشی و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه خانوار و روستا می‌باشد. داده‌های تحقیق از طریق آزمون‌های آماری تی تک‌نمونه ای، تی مستقل یا مقایسه‌ای و همبستگی و با استفاده از نرم‌افزار spss مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق در منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد که گردشگری اثرات اقتصادی مثبت و معناداری بر ساکنان داخل منطقه حفاظت شده و روستاهای پیرامونی آن داشته است. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که به طور کلی منافع اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری که توسط جوامع محلی درک شده است با میزان حمایت آنان در حفاظت از منابع طبیعی محلی همبستگی معناداری دارد. همچنین نتایج آزمون تی مستقل بین ساکنان داخل مناطق حفاظت شده و روستاهای پیرامونی بیانگر آن است بین این دو به لحاظ میزان وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری تفاوت معناداری وجود دارد به طوری که ساکنان داخل مناطق حفاظت شده وابستگی اقتصادی بیشتری نسبت به ساکنان روستاهای پیرامونی دارند. از سوی دیگر به لحاظ میزان حمایت ساکنان از توسعه اکوتوریسم و میزان تمایل به حفاظت از منابع طبیعی بین این دو گروه تفاوت معنادار است گرچه به‌طور کلی میزان حمایت از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت شده و میزان تمایل به حفاظت از منابع طبیعی بیش از حد متوسط است، اما ساکنان داخل مناطق حفاظت شده به دلیل وابستگی اقتصادی بیشتر نسبت به ساکنان روستاهای پیرامونی، دارای میزان حمایت بیشتر و تمایل به حفاظت از منابع طبیعی بالاتری از ساکنان روستاهای پیرامونی بوده‌اند.

کلیدواژگان: منابع طبیعی، منطقه حفاظت شده، دهستان میانکاله، اکوتوریسم نواحی روستایی.

۱. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی تأثیر منافع گردشگری در حفاظت از منابع طبیعی محلی در مناطق حفاظت شده میانکاله» است که در دانشگاه مازندران نوشته شده است.

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه مازندران (n.frouzjaie@umz.ac.ir)

۳. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه مازندران

۴. دانش آموخته کارشناسی ارشد اکوتوریسم، دانشگاه مازندران

مقدمه

در اکثر کشورها، نواحی حفاظت شده، عرصه‌های بسیار مهمی هستند که گونه‌های نادر گیاهی و جانوری، آب سالم، هوای پاک و دیگر خصیصه‌های بوم‌شناختی را در خود حفظ کرده‌اند. در عین حال مناطق حفاظت شده به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه کشاورزان، معدن کاران و چوب‌بران و سایر کسانی قرار دارد که به این شیوه امرار معاش می‌کنند. فشار ناشی از این گونه بهره‌برداری‌های اقتصادی، این مناطق را در مقیاس محلی، ملی و فراملی به شدت آسیب‌پذیر کرده است (درام و مور، ۱۳۸۷: ۸). از این رو، امروزه رویکرد سستی درخصوص حفاظت و تنوع زیستی در مناطق حفاظت شده به دلیل ناکارآمدی و تحمیل قوانین و مقررات از بیرون بر ساکنان مناطق حفاظت شده مورد انتقاد قرار گرفته است که این امر منجر به نقل مکان یا جابه‌جایی ساکنان روستایی از مناطق حفاظت شده و مورد تعدی قرار دادن حقوق ساکنان محلی درخصوص استفاده از منابع محلی برای امرار معاش شده است. (Lai and Nepal, 2006, 1117) به‌طور ایده‌آل، مناطق حفاظت شده برای کاربردهای چندمنظوره‌ای نظیر محافظت از تنوع زیستی، محافظت از مناطق آبخیز، جنگلداری پایدار، تفریح و تفرج، امکان شکار، ماهیگیری، و گردشگری مدیریت می‌شوند. براساس رویکرد توسعه پایدار، محافظت از مناطق موردنظر به‌عنوان امتیازی برای سکونتگاه‌های روستایی در جهت تامین معاش، افزایش تولید و بازدهی اقتصادی می‌باشد (United Nations Development Programme, 2012). در این مناطق، گردشگری نیز به‌عنوان یکی از رایجترین فعالیت اقتصادی دارای تاثیر و پیامدهای متنوع اجتماعی - اقتصادی بر جوامع مجاور مناطق محافظت شده می‌باشد (Mearns, 2012, 70). هرچند هیچ شکی نیست که توسعه گردشگری نقش مهمی در احیا و متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی پیرامون مناطق حفاظت شده ایفا می‌کند، اما درعین حال می‌تواند باعث ایجاد تغییراتی در محیط اجتماعی و اقتصادی و زیستی نواحی روستایی شود. از این‌رو مطالعه و بررسی اثرات گردشگری و پیش‌بینی این اثرات به منظورافزایش منافع حاصل از گردشگری و کاهش زیان‌های احتمالی یا تأثیرات منفی در جوامع میزبان امری اجتناب‌ناپذیر است (پارسا بصیر، ۱۳۸۶: ۱۴۸). در این خصوص همان‌طور که از سوی سازمان جهانی گردشگری تاکید شده است فعالیت گردشگری در مناطق حفاظت شده مستلزم برنامه‌ریزی و مدیریت دقیق و کارآمد جهت تضمین پایداری طولانی مدت گردشگری خواهد بود. درغیر این صورت توسعه این فعالیت در مناطق حفاظت شده پیامدهای منفی خواهد داشت و گردشگری باعث تخریب بیشتر این مناطق خواهد شد (Salerno, et al, 2013, 128). در این رابطه توسعه اکوتوریسم برای کسانی که درصدد سازگار کردن و آشتی دادن دو مفهوم رشد اقتصادی و حفظ محیط‌زیست هستند بسیار اهمیت یافته است (درام و مور، ۱۳۸۷: ۸). در واقع توسعه اکوتوریسم به‌عنوان مولفه محوری و کلیدی توسعه پایدار گردشگری در این مناطق بویژه در مناطق دوردست به‌شمار می‌رود (Goodwin, 1996, 277). براین اساس

با توجه به اهمیت حفاظت از منابع طبیعی از یک سو، و توسعه اکوتوریسم در این مناطق از سوی دیگر، تدوین راهبردهای حفاظت و بهره‌برداری پایدار از این منابع را عنوان ضرورتی بنیادی بیش از پیش احساس می‌گردد. در چنین وضعیتی نقش اصلی با روستاییان است که ذینفعان اصلی این منابع در جوامع محلی محسوب می‌شوند. مشارکت مردم در هر پروژه‌ای ضامن اجرا و پایداری آن پروژه است و این مسئله در حفاظت از منابع طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردار می‌باشد، زیرا مسائل مربوط به محیط زیست و منابع طبیعی با زندگی جوامع محلی آمیخته و توفیق هر نوع برنامه‌ای نیازمند مشارکت این جوامع خواهد بود. بنابراین نقش مردم در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزشیابی هر برنامه حفاظتی اهمیت حیاتی دارد. از این رو، نظام مدیریتی مناسب برای حفاظت از این عرصه‌ها، بایستی بر مبنای مدیریت مبتنی بر مشارکت جوامع محلی و تامین منافع اقتصادی پایدار آن، بنا نهاده شود. به بیانی دیگر راهبرد اصلی عملی کردن توسعه پایدار گردشگری در بخش روستایی این مناطق تاکید بر عواملی دارد که بیشتر جنبه مشارکتی با جوامع محلی دارند (بخشی خانیکی، ۱۳۸۹: ۶۲). هدف این تحقیق بررسی نقش فعالیتهای گردشگری در اقتصاد محلی منطقه حفاظت شده میانکاله، نواحی روستایی پیرامون آن و شناخت میزان وابستگی اقتصادی جامعه میزبان به بخش گردشگری و تاثیر آن در حفاظت از منابع طبیعی میانکاله می‌باشد.

مبانی نظری

در چند سال اخیر اکوتوریسم از نظر مفهومی در سیاستگذاری جوامع مختلف و همچنین در نهادهای عمومی و تشکلهای خصوصی طرفداران محیط‌زیست به لحاظ تاثیرگذاری بر دیدگاههای زیست محیطی و توسعه پایدار جایگاه ویژه‌ای داشته است (مولایی و رجیبی، ۱۳۹۰: ۷). در این رابطه توسعه اکوتوریسم در مناطق محافظت شده می‌تواند اثرات مثبتی بر اقتصاد محلی، منطقه‌ای و ملی داشته باشد. با این حال، این مزایای اقتصادی ممکن است در نتیجه فقدان برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد منجر به مشکلات اکولوژیکی و اجتماعی شود. یا ممکن است از طریق بهبود برنامه‌ریزی و مدیریت مناطق محافظت شده، روند از بین رفتن تنوع زیستی را کند ساخته و ضمناً مشارکت محلی را افزایش دهد (9, Brenner and Job, 2012, 12; McCool 2006). مطالعات نشان می‌دهد که روابط بین گردشگری، امرار معاش ساکنان و حفاظت از محیط امری پیچیده و در عین حال پویا است. این پیچیدگی مربوط به نگرش اکولوژیکی و محیطی ذی‌نفعان چندگانه‌ای است که نقش پیشران را در روند گردشگری مناطق حفاظت شده ایفاء می‌کنند (Nyaupane and poudel, 2011). محققان همچنین تاکید می‌کنند که محرکهای اقتصادی گردشگری انگیزه‌ای برای ساکنان است تا در مسائل محیطی و حفاظتی مناطق حفاظت شده دخالت کنند (Campbell, Kartawijaya, Yulianto, Prasetya, & Clifton, 2013; Novelli & Scarth, 2007; Sekhar, 2003). در بسیاری از

تحقیقات، گردشگری به عنوان یک منبع تامین مالی موثر در مناطق حفاظت شده، شناخته شده است و درآمد مربوط به این فعالیت در مناطق مذکور می‌تواند در درک جوامع محلی از محیطشان، تعهد افراد نسبت به محیط زیست و حفاظت از آن را افزایش دهد (Humphries, 2008, =Coads, Campbell, Miles and Sirivongs and Tsuchiya, 2012). نتایج حاصل از مطالعات انجام شده توسط یودایا سخر (۲۰۰۳) در ریسرو تایگر ساریسکا در هند، بین منافع حاصل از گردشگری حیات وحش و پشتیبانی برای حفاظت مناطق محافظت شده، نشان می‌دهد که منافع اقتصادی گردشگری در مناطق حفاظت شده، نگرش‌های افراد نسبت به محیط زیست و حفاظت محیط زیست را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Sekhar, 2003). به صورت مشابه، لی (۲۰۰۸) ادعا می‌کند زمانی که کاربران دارای درک مثبت درباره‌ی حفاظت و منافع گردشگری باشند، استفاده پایدار از محیط زیست می‌تواند افزایش یابد. مطالعه‌ی گردشگری برای معیشت محلی پایدار و حفاظت از دریاچه‌ی پارک ملی مانیارا نشان می‌دهد که افزایش آگاهی حفاظت محیط‌زیست و به اشتراک‌گذاری منافع اقتصادی ارائه شده از گردشگری، پشتیبانی محلی برای حفاظت از منطقه را افزایش می‌دهد (Imran, et al, 2014, 291). همچنین در مطالعه‌ای تحت عنوان سرمایه‌گذاری گردشگری مبتنی بر جامعه، مزایا و چالشها در منطقه حفاظت شده در بوتسوانا آفریقا، محققان طرح مدیریت منابع طبیعی مبتنی بر جامعه، را رویکردی می‌دانند که در آن تلاش شده تا با توسعه حفاظت از منابع طبیعی و کاهش فقر، جامعه را در بلندمدت توانمند سازند. در این میان مسئله مزایای اقتصادی در امر توسعه ملی گردشگری در مناطق حفاظت شده نیز بسیار مورد توجه است. مسئله حفاظت از منابع زیست‌محیطی منطقه در واقع بر میزان جذب گردشگر می‌تواند اثر می‌گذارد. (NathnBenta2010,132).

از سوی دیگر، حقوق محدود در دسترسی به منابع و جابجایی مستمر ساکنان محدوده مناطق محافظت شده اغلب منجر به تشدید نگرش منفی افراد نسبت به محیط‌زیست و حفاظت می‌شود که حتی در برخی از موارد حاد می‌تواند باعث کاهش تنوع زیستی شود (Coads, Campbell and Miles, 2012). تورن، سیکاماکا، تولوانن رامت (۲۰۰۸) نظرات مردم محلی درباره‌ی حفاظت از طبیعت و توسعه‌ی گردشگری را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیقات مذکور نشان می‌دهد غالب نگرش‌های منفی نسبت به حفاظت از طبیعت تحت تأثیر عدم مشارکت‌خواهی از مردم محلی در تدوین سیاست‌های مدیریت، ضعف منافع اقتصادی از مناطق حفاظت شده و تعاملات ناکافی بین مردم محلی و مدیران حفاظتی می‌باشد. زمانی که ذینفعان محلی فرصتی برای درگیر شدن در فرایند برنامه‌ریزی داشته باشند درک و نظرات مثبتی درباره‌ی حفاظت از طبیعت و توسعه‌ی گردشگری نیز خواهند داشت (Törn, et al. 2008). مارکوس استدلال می‌کند زمانی که مردم احساس کنند از منافع اقتصادی مناطق حفاظت شده بهره‌مند می‌شوند، درباره‌ی ایجاد و نگهداری از مناطق حفاظت شده خوشحالت‌تر می‌شوند. (Imran, et al, 2014, 291).

همچنین تحقیق آستم (Stem, 20030) حاکی از آن است که در شرایطی که ساکنان به طور تمام وقت مشغول فعالیت در بخش خدمات اکوتوریسم در مناطق حفاظت شده شوند دیگر فرصتی برای شکار یا قطع درختان به منظور تهیه الوار نداشته‌اند. از طرف دیگر آنهایی که هیچگونه درآمد یا وابستگی شغلی به بخش گردشگری نداشته‌اند به خودشان در شکار و قطع درختان مناطق حفاظت شده حق می‌دادند. همچنین بر مبنای یافته‌های دیگر محققان تکیه صرف به حفظ منابع طبیعی به عنوان تنها ابزار معیشت و درآمد، ممکن است به اصل حفاظت از این منابع آسیب بزند (قدمی و غلامیان بای؛ ۱۳۹۲: ۱۶۵).

محدوده مورد مطالعه

در این مطالعه، روستاهای زاغمرز، امیرآباد، زینوند، نمک‌چال و یعقوب‌لنگه و خانوارهای ساکن داخل منطقه حفاظت شده که از گردشگری متاثر گشته به‌عنوان ناحیه مورد مطالعه این تحقیق هستند. روستاهای مذکور در دهستان میانکاله قرار دارند و این دهستان از سمت شمال به دریای مازندران و از جنوب به دهستان کوهستان، از سمت شرق به تالاب میانکاله و از سمت غرب به شهرستان نکا محدود شده است. همچنین بخشهایی از شبه جزیره میانکاله به‌عنوان منطقه حفاظت‌شده در این دهستان قرار دارد. این شبه-جزیره در بخش جنوب‌شرقی دریای خزر و ۱۲ کیلومتری شمال شرقی شهرستان بهشهر واقع شده است. دهستان میانکاله با ۱۱ نقطه روستایی تنها منطقه‌ای است که با شبه‌جزیره میانکاله مرز مشترک دارد، این دهستان در شرق استان مازندران و از دهستانهای بخش مرکزی شهرستان بهشهر می‌باشد.

جدول ۱: ویژگیهای جمعیتی روستاهای مورد مطالعه دهستان میانکاله

سال	خانوار	جمعیت	بعد خانوار
۱۳۷۵	۲۱۰۶	۹۲۴۴	۴/۴
۱۳۸۵	۲۸۱۷	۱۰۹۹۶	۳/۹
۱۳۹۰	۳۱۱۵	۱۰۴۱۸	۳/۳

ماخذ: مرکز آمار و شناسنامه آبادی‌های کشور

شکل ۱. موقعیت میانکاله

روش تحقیق

روش این تحقیق از نوع پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه است. برای بررسی و شناسایی تاثیر منافع اقتصادی گردشگری بر تمایل ساکنان به حفاظت از منابع طبیعی در منطقه حفاظت شده میانکاله، از تکنیک‌های پرسشنامه و مشاهده برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. شاخصهای موردنیاز این پژوهش با استفاده از مطالعه منابع علمی معتبر و مطالعه میدانی از ناحیه مورد مطالعه مورد انتخاب قرار گرفت. در این پژوهش، سوالات مرتبط با متغیرهای پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. روایی ظاهری و مفهومی پرسشنامه از طریق مشورت با چند نفر از متخصصان مرتبط بدست آمده است. میزان پایایی، برای متغیرهای اقتصادی متاثر از توسعه گردشگری، ۰/۸۵ و متغیرهای میزان حفاظت از منابع طبیعی ۰/۸۶ می‌باشد. بنابراین نتایج حاصله بیانگر آن است که این ضریب، معنادار و در سطح مناسبی می‌باشد. واحد تحلیل در این بررسی سرپرست خانوار می‌باشد. به دلیل تعداد زیاد جامعه آماری (سرپرست خانوار)، با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران، از کل جامعه آماری (۳۱۱۵ خانوار)، تعداد ۲۵۰ خانوار به‌عنوان جامعه نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. در این روش نمونه‌گیری، هر عضوی در جامعه از شانس مساوی برای انتخاب برخوردار بوده‌اند. در این پژوهش وابستگی اقتصادی ساکنان به بخش گردشگری و اثرات مثبت و منفی توسعه گردشگری در ابعاد اقتصادی به‌عنوان متغیرهای مستقل و میزان تمایل و نگرش ساکنان به حفاظت جامعه میزبان از منابع طبیعی، به‌عنوان متغیر وابسته تحقیق در نظر گرفته شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، آزمون تی مستقل و آزمون همبستگی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: متغیرهای مستقل پژوهش

مولفه	متغیرهای مستقل تحقیق	نوع داده	مقیاس داده	تکنیک جمع‌آوری داده‌ها
اثرات مثبت اقتصادی	میزان اشتغالزایی	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	وضعیت زندگی (کیفیت زندگی)	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	افزایش استاندارد زندگی	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه انوار
	میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری در مقایسه با بخش کشاورزی	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	میزان فروش تولیدات محلی مثل انار و.....	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	افزایش درآمد برای مردم محلی	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	بهبود زیرساخت نظیر جاده و.....	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	وابستگی درآمد به گردشگری	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
منفی اقتصادی	وابستگی شغلی به گردشگری	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار
	افزایش قیمت زمین و مسکن	ذهنی و عینی	ترتیبی نسبی	پرسشنامه خانوار و روستا
	میزان هزینه زندگی برای مردم این منطقه	ذهنی	ترتیبی	پرسشنامه خانوار

جدول ۳: متغیرهای وابسته پژوهش

متغیر وابسته	شاخص‌هایی جهت سنجش حفاظت از منابع طبیعی در منطقه میانکاله	نوع متغیر به لحاظ مقیاس	تکنیک جمع آوری داده
نگرش نسبت به حفاظت از منابع طبیعی	- میزان تشویق ساکنان در حفظ منطقه	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان ارزش و اهمیت وجود پرند گان	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان اهمیت حفاظت از محیط زیست	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان شرکت ساکنان در فعالیتهای حفاظت	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان تمایل به حفاظت از طبیعت این منطقه برای نسل های بعدی	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان هزینه بخشی از درآمد در جهت حفظ محیط	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان تمایل جمع آوری زباله در داخل منطقه توسط ساکنان	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان تمایل به گزارش ساکنان از شکار پرند گان	ترتیبی	پرسشنامه
	- میزان اهمیت طبیعت منطقه و تمایل گزارش ساکنان از تخلفات	ترتیبی	پرسشنامه

یافته‌های توصیفی پژوهش

بررسی نتایج مستخرج از پرسشنامه جامعه نمونه بیانگر آن است که ۸۵/۵ درصد از جامعه آماری را مردان و ۱۴/۵ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین از کل جامعه آماری ۸۳/۳ درصد متأهل و ۱۶/۷ درصد مجرد هستند. از نظر سنی جامعه آماری مورد مطالعه به پنج رده سنی تقسیم گردید که ۷/۷ درصد در رده سنی زیر ۲۰ سال ۱۵ درصد در رده سنی ۲۱ تا ۳۰ سال ۴۰/۲ درصد در رده سنی ۳۱ تا ۴۰ سال ۲۵/۶ درصد در رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۱/۵ درصد در رده سنی بالای ۵۰ سال قرار داشتند. بررسی سطح سواد نیز بیانگر آن است که در مجموع ۴۷ درصد کمتر از دیپلم ۲۶/۹ فوق دیپلم ۱۹ درصد کارشناسی و ۶/۴ درصد کارشناسی ارشد و بالاتر هستند. بررسی نتایج پرسشنامه نشان می‌دهد که ۳۰/۳ درصد پاسخگویان سکونت داخل منطقه حفاظت شده و ۶۹/۷ درصد در بیرون منطقه حفاظت شده سکونت دارند ۷۳/۵ درصد پاسخگویان شغل آزاد و ۲۶/۵ درصد شغل دولتی داشتند ۵۹ درصد مالک خودرو و ۴۱ درصد خودرو نداشتند.

یافته‌های تحلیلی پژوهش

در این بررسی نخست فعالیت‌های اقتصادی ساکنان داخل منطقه حفاظت شده میانکاله و روستاهای پیرامونی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس به نقش فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی و رابطه آن با حفاظت از منابع طبیعی پرداخته می‌شود. در داخل منطقه حفاظت شده میانکاله، برخی از دامداران و ماهیگیران شیلاتی اسکان دائمی و موقت دارند. براساس یافته‌های میدانی تعداد آنها ۸۲ خانوار بوده که

از این تعداد، تقریباً ۵۰ خانوار در این منطقه اسکان موقت دارند. یکی از فعالیت‌های اقتصادی مهم ساکنان داخل مناطق حفاظت شده، دامداری است. این خانوارها دامپایشان را در اواخر فصل بهار و تابستان به سمت بیلاق برده و معیشت اقتصادی آنها حالت نیمه کوچرو دارد. از سال ۱۳۸۲، فعالیت اقتصادی دامداری که از گذشته در داخل منطقه حفاظت شده وجود داشته، توسط اداره کل محیط زیست و منابع طبیعی استان به استثنای نواحی معین شده در مطالعات منطقه حفاظت شده، مجاز شناخته شده است. علاوه بر فعالیت اقتصادی دامداری، ساکنان دارای فعالیتهای اقتصادی دیگری نظیر صید ماهی و بهره‌برداری از درختان انار داخل منطقه حفاظت شده هستند.

روستاهای پیرامونی این منطقه از قبیل زاغمرز، امیرآباد، زینوند، نمک چال و یعقوب لنگه به نوعی تحت‌تأثیر منطقه حفاظت شده میانکاله هستند. فعالیت اقتصادی غالب شاغلین این منطقه بخش کشاورزی می‌باشد، به‌گونه‌ای که براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، فعالیت اقتصادی در سه بخش کشاورزی صنعت و خدمات در این پنج روستا به ترتیب ۳۹/۸، ۳۰/۸ و ۲۹/۳ درصد بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

در بین فعالیتهای اقتصادی رایج این منطقه، فعالیتهای اقتصادی ساکنان در بخش گردشگری پدیده‌ای متاخر است. به طوری که توسعه گردشگری در منطقه حفاظت شده میانکاله از دهه هفتاد آغاز شده است و از آن زمان تاکنون فعالیتهای اقتصاد روستاهای پیرامون و خانوارهای ساکن داخل منطقه به تدریج در نتیجه توسعه گردشگری دچار دگرگونی‌هایی شده است. مصاحبه‌های میدانی حاکی از آن است که همه روستاهای این منطقه از توسعه گردشگری متأثر نشده‌اند، به طوری که برخی از روستاها به لحاظ اقتصادی هیچ‌گونه وابستگی به بخش گردشگری ندارند که در این بررسی مورد مطالعه قرار نگرفته‌اند، اما روستاهای زاغمرز، امیرآباد، زینوند، نمک‌چال و یعقوب لنگه و خانوارهای ساکن داخل منطقه حفاظت شده از این پدیده یعنی گردشگری متأثر گشته و در این بررسی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. به‌منظور سنجش پیامدهای اقتصادی از متغیرهایی مانند میزان اشتغالزایی، کیفیت زندگی، میزان استانداردهای زندگی، میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری و مانند آن استفاده شد. نتایج حاکی از آن است که در اثر توسعه گردشگری، فعالیتهای اقتصادی متعددی نظیر تورگردانی، راهنمایی تور، رانندگی، خدمات پذیرایی و اقامتی اجاره خانه‌های بومی محلی، فروش غذاهای محلی و صنایع دستی و فروش محصولات دامی و کشاورزی به گردشگران شکل گرفته است. همچنین در نتیجه شکل‌گیری این فعالیتها در برخی از روستاها مانند زاغمرز برای نمونه ۲۰۰ شغل به‌طور مستقیم و غیرمستقیم ایجاد شده است.

نتایج بررسی آثار گردشگری بر شاخص‌های اقتصادی از نگاه جامعه محلی، نشان می‌دهد که ساکنان اثرات کلی اقتصادی توسعه گردشگری را با میانگین (۳/۶) در حد زیاد تلقی می‌کنند. در واقع اثرات و

پیامدهای اقتصادی گردشگری در این منطقه را مثبت دانسته به طوری که در بین شاخص‌های اثرات اقتصادی در نتیجه توسعه گردشگری، بیشترین میانگین با رتبه (۴/۱۵) به متغیر میزان درآمد از فروش تولیدات محلی منطقه مانند ماهی، انار و... به مسافران و گردشگران و کمترین میانگین به متغیر وابستگی درآمدی به بخش گردشگری با میانگین (۳/۲۸) داده شد. جامعه محلی نسبت به ایجاد اشتغال در نتیجه توسعه گردشگری برای ساکنین مناطق روستایی مورد مطالعه، دیدگاه مثبتی دارند و این موضوع را پاسخگویان با دادن جواب با میانگین (۳/۶۵) عنوان کرده‌اند. از طرف دیگر پرسشنامه سرپرستان خانوار حاکی از آن است که میزان وابستگی شغلی و درآمدی به بخش گردشگری بیش از حد متوسط است به طوری که میانگین وابستگی اقتصادی به لحاظ شغلی و درآمدی به بخش گردشگری برابر با (۳/۴۲) است. در مورد دو سوال دیگر کیفیت زندگی و استانداردهای زندگی در نتیجه توسعه گردشگری پاسخگویان با میانگین رتبه‌های (۳/۵۶) و (۳/۵۳) آنها را مثبت و میزان آن را زیاد ارزیابی نموده‌اند. در مورد سوال میزان تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری در مقایسه با کشاورزی با میانگین رتبه (۳/۵۷) تعداد زیادی از پاسخگویان تمایل خود را به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری نشان دادند. در این خصوص ساکنان به‌ویژه جوانان تمایل بیشتری به سرمایه‌گذاری در این بخش در مقایسه با کشاورزی داشته‌اند. در مورد سوال بهبود زیرساخت نظیر جاده و... در نتیجه توسعه گردشگری، میانگین پاسخ‌ها (۳/۵۲) است که نشان‌دهنده توافق جامعه محلی با این مسئله است.

گرچه توسعه گردشگری به لحاظ اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه برخی اثرات و پیامدهای مطلوب اقتصادی را به همراه داشته است اما توسعه خودجوش، بدون برنامه‌ریزی همراه با مدیریت ناکارآمد، سبب بروز پیامدهای نامطلوب برای ساکنان نظیر افزایش قیمت زمین و مسکن و افزایش هزینه زندگی شده است. تحلیل‌ها در مورد مولفه هزینه‌ها، گویای این نکته است که ساکنین نسبت به افزایش قیمت زمین و مسکن، افزایش هزینه زندگی با ارائه پاسخی با میانگین (۳/۸۰) و (۳/۳۳) آن را در نتیجه توسعه گردشگری در حد بالا تایید کرده‌اند. به طوری‌که داده‌های عینی جمع‌آوری شده از ناحیه مورد مطالعه موید این بحث است. به طور نمونه قیمت اراضی داخل بافت روستایی زاغمرز در سال ۱۳۸۰ از دو میلیون ریال در هر مترمربع به شش میلیون ریال در هر مترمربع در سال ۱۳۹۴ رسید.

جدول ۵: درصد فراوانی و میانگین رتبه از اثرات اقتصادی گردشگری در منطقه حفاظت شده میانکاله و روستاهای پیرامونی

سطح معناداری	تفاوت میانگین	آماره T	میانگین رتبه	درصد فراوانی					متغیرهای اقتصادی در نتیجه توسعه گردشگری
				خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۰	۰/۶۵	۷/۰۶	۳/۶۵	۳۹/۷	۲۰/۹	۱۷/۹	۷/۷	۱۳/۷	میزان اشتغالزایی برای مردم محلی
۰/۰۰۰	۰/۵۶	۷/۵۶	۳/۵۶	۲۲/۲	۳۶/۳	۲۴/۹	۹/۴	۷/۲	وضعیت زندگی (کیفیت زندگی)
۰/۰۰۰	۰/۵۳	۷/۰۴	۳/۵۳	۲۲/۷	۳۲	۲۷/۳	۱۱/۶	۶/۴	میزان افزایش استاندارد زندگی
۰/۰۰۰	۰/۵۴	۶/۴۱	۳/۵۷	۳۰/۳	۲۵/۲	۲۴	۹/۹	۱۰/۶	میزان تمایل به سرمایه گذاری در بخش گردشگری در مقایسه با بخش کشاورزی
۰/۰۰۰	۱/۱۵	۱۶/۵۴	۴/۱۵	۴۹/۱	۳۰	۱۳/۲	۳	۴/۷	میزان سود حاصل از فروش تولیدات محلی منطقه مانند ماهی، انار و... به گردشگران
۰/۰۰۰	۰/۸۳	۱۱/۲۲	۳/۸۳	۳۴/۷	۳۲/۴	۲۰/۵	۶/۹	۵/۵	میزان افزایش درآمد برای مردم محلی
۰/۰۰۰	۰/۵۲	۷/۴	۳/۵۲	۱۶/۳	۴۱	۲۹	۶	۷/۷	بهبود زیرساخت نظیر جاده و...
۰/۰۰۰		۱۳/۱۲	۳/۸	۲۴/۸	۴۰/۱	۲۸/۶	۴	۲/۵	افزایش قیمت زمین و مسکن
۰/۰۰۰	۰/۳۳	۵/۲۱	۳/۳۳	۱۰/۲	۳۵/۹	۳۸	۹/۴	۶/۴	میزان هزینه زندگی برای مردم این منطقه
۰/۰۰۰	۰/۲۸	۳/۲۱	۳/۲۸	۲۶/۵	۱۷/۵	۲۷/۸	۱۴/۵	۱۳/۷	میزان وابستگی درآمدی به بخش گردشگری
۰/۰۰۰	۰/۲۹	۴/۵۹	۳/۳۹	۲۶/۹	۲۳/۱	۲۳/۹	۱۵	۱۱/۱	میزان وابستگی شغلی به بخش گردشگری
۰/۰۰۰	۰/۶۰	۷/۵۲	۳/۶۰						میانگین کل ابعاد اقتصادی

منبع: اطلاعات میدانی تحقیق، ۱۳۹۴

از طرف دیگر در این بررسی نقش فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی، براساس میزان مطلوبیت اقتصادی و از طریق فرض ذیل مورد بررسی و آزمون قرار گرفت در این خصوص میانگین کلی بیشتر از عدد ۳ به عنوان پیامد مثبت و کمتر از عدد ۳ به عنوان پیامد منفی و نامناسب تلقی می‌شود.

$$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \mu \leq 3 \text{ Sig.} \geq 0.05 \\ H_1: \mu > 3 \text{ Sig.} < 0.05 \end{array} \right.$$

H0: (فرض صفر) تاثیرات اقتصادی فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی منطقه حفاظت شده دارای پیامد مثبت نمی‌باشد.

H1: (فرض محقق) تاثیرات اقتصادی فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی منطقه حفاظت شده مورد مطالعه دارای پیامد مثبت می‌باشد.

نتایج آزمون t تک نمونه ای در جدول (۴) نشان می‌دهد که میانگین متغیر اثرات فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی، بزرگتر از ۳ می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت تاثیرات اقتصادی فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی مورد مطالعه براساس طیف لیکرت تا حدودی در شرایط مثبت قرار دارد و در سطح معناداری کمتر از ۵ درصد، (Sig < 0/05)، یا در سطح آلفای کمتر از پنج درصد می‌توان ادعا کرد که

تأثیرات اقتصادی فعالیت گردشگری در اقتصاد محلی مورد مطالعه، تاحدودی در شرایط مثبت می‌باشد.

سنجش میزان تمایل به حفاظت از منابع طبیعی

یافته‌های میدانی حاکی از آن است که در این منطقه تا سال ۱۳۴۸ هیچ برنامه مدیریتی برای حفاظت از منابع طبیعی وجود نداشته و به صورت بکر، خود بومیان و دامداران، از آن به‌عنوان مرتع حفاظت می‌کردند. منطقه حفاظت شده میانکاله به جهت نقش و کارکردی که به جهت ارزش‌های متنوع زیستی، تاریخی، اقتصادی و آموزشی و تفریحی دارا بود در سال ۱۳۵۵ در زمره یکی از ۹ ذخیره‌گاه زیست‌کره به کمیته برنامه انسان و کره مسکون یونسکو (ماب) معرفی و انتخاب گردید. همچنین این منطقه به عنوان اولین تالاب بین‌المللی ایران و جزو با اهمیت‌ترین ذخیره‌گاه‌های زیست‌کره محسوب می‌گردد که علاوه بر پشتوانه ارزشمند تولید مثل بخش عظیمی از ماهیان دریای خزر همه ساله پذیرای جمعیتی بالغ بر یک میلیون قطعه از بیش از یکصد گونه از انواع پرندگان مهاجر آبی و کنار آبی می‌باشد. در همین حال ارزش‌های زیبایی شناختی تالاب، انارستان‌ها، چمنزارها و دیگر موجودات پوشش‌های گیاهی در حاشیه جزر و مدی (جنگل‌زارها) در این منطقه موضوعی ارزشمند و غیرقابل انکار است (غلامی، تروجنی، ۱۳۸۳).

در دهه‌های گذشته در ناحیه مورد مطالعه، برخی از فعالیتهای غیرمجاز و غیرقانونی از قبیل تعدی و تجاوز دامداران به عرصه‌های تالاب در بوم سازگان آبی و خشکی، ایجاد آتش‌سوزی‌های در پوشش درختچه‌ای توسط دامداران برای توسعه مراتع و صید و شکار غیرمجاز پرندگان تجاری در خطر انقراض و مانند آن از سوی ساکنان وجود داشته است (سازمان حفاظت از محیط زیست، ۱۳۸۹: ۷۳) که نتایج حاکی از آن است که این چالشها عمدتاً در نتیجه پایین‌بودن سطح آگاهی‌های مردم و در راستای منافع اقتصادی شخصی صورت گرفته و این امر سبب تخریب این منطقه حفاظت شده گردید. در این رابطه انجمن دوستداران محیط زیست سبز در روستای زاغمرز، تشکلی را به نام شرکت تعاونی گردشگری خانه طبیعت زاغمرز، برای تأمین مالی پروژه‌های زیست محیطی انجمن در جهت حفاظت از منابع طبیعی در ناحیه مورد مطالعه، تاسیس کردند. این انجمن در زمینه گردشگری و به شکل اکوتوریسم فعالیت می‌کند.

در این قسمت جهت سنجش متغیر میزان تمایل به حفاظت از منابع طبیعی، همان‌طور که در قسمت روش تحقیق آمده است از ۹ شاخص استفاده شد. به‌طور کلی توجه ساکنان روستایی به مسایل زیست محیطی و حفاظت از منابع طبیعی منطقه حفاظت شده میانکاله زیاد است. در این رابطه یافته‌های حاصل از پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که به‌طور کلی میزان تمایل ساکنان به حفاظت از منابع طبیعی با میانگین رتبه ۴/۲۹ در حد زیاد بوده است. در این خصوص، مهمترین شاخص تمایل به حفاظت از منابع طبیعی

مربوط به حفاظت از طبیعت این منطقه برای نسل‌های بعدی با میانگین رتبه ۴/۶۲ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص مربوط به دادن بخشی از درآمد جهت حفظ محیط زیست با میانگین رتبه ۳/۳۶ بوده است. همچنین تمایل به گزارش شکار غیرمجاز پرندگان در منطقه حفاظت شده میانکاله به مسئولان ذیربط را با میانگین (۴/۳۳) و اهمیت داشتن منطقه برای ساکنان تا جایی که تخلفات را گزارش دهند با میانگین رتبه (۴/۳۰) بیانگر آن است که اکثریت ساکنان منطقه در حد زیاد حاضر به همکاری با سازمان محیط زیست در جهت حفظ منطقه میانکاله هستند.

جدول ۵: درصد فراوانی و میانگین رتبه سنجش ارزش درک شده رفتار زیست محیطی ساکنان از در منطقه حفاظت شده میانکاله و روستاهای پیرامونی

میانگین رتبه	درصد فراوانی					متغیرهای ارزش درک شده رفتار زیست محیطی
	کاملاً موافقم	موافقم	تا حدودی موافقم	مخالقم	کاملاً مخالفم	
۴/۴۵	۶۴/۱	۲۳	۹	۲/۲	۱/۷	تشویق به دیگر ساکنان در حفظ منطقه میانکاله
۴/۵۷	۷۱/۳	۱۹/۶	۶	۱	۲/۱	میزان اهمیت و ارزشمندی وجود پرندگان در این منطقه
۴/۶۳	۷۴/۸	۲۰	۲/۵	۲/۵	۱/۲	میزان اهمیت حفاظت از محیط زیست این منطقه
۴/۶۵	۷۵/۶	۱۷	۵/۲	۱	۱/۲	حفاظت از طبیعت این منطقه باید برای نسل‌های بعدی
۴/۱۲	۴۲/۵	۳۳/۷	۲۰	۱/۷	۲/۱	میزان تمایل جهت مشارکت در فعالیتهای حفاظت از محیط زیست
۳/۳۶	۱۶/۳	۲۴/۸	۴۵/۳	۶/۸	۶/۸	تخصیص بخشی از درآمد خود در جهت حفظ محیط زیست منطقه
۴/۲۰	۵۲/۱	۲۵/۶	۱۵/۳	۴	۳	جمع‌آوری زباله و آشنغال رها شده داخل منطقه حفاظت
۴/۳۳	۵۲/۱	۳۴/۶	۱۰	۱/۲	۲/۱	میزان اطلاع‌رسانی به مسئولان ذیربط در جهت شکار پرندگان این منطقه
۴/۳۰	۵۳	۳۱/۱	۱۰/۶	۲/۵	۱/۸	گزارش تخلفات زیست محیطی به مسئولان ذیربط
۴/۲۹						میانگین کل ارزش درک شده رفتار زیست محیطی ساکنان

نتایج این مطالعه بیانگر آن است که وابستگی اقتصادی جامعه میزبان به بخش گردشگری با میزان حفاظت از منابع طبیعی محلی رابطه معناداری دارد. به طوری که بین میزان وابستگی اقتصادی جامعه میزبان به بخش گردشگری با میزان حفاظت از منابع طبیعی محلی همبستگی (مستقیم) مثبت معناداری وجود دارد. یعنی هر چقدر میزان وابستگی اقتصادی ساکنان نظیر وابستگی شغلی جامعه میزبان به بخش گردشگری افزایش یافته است، تمایل ساکنان در جهت حفاظت از منابع طبیعی منطقه بیشتر تقویت شده است. در واقع میزان ضریب همبستگی ۰/۷ در سطح آلفای کمتر از یک درصد توجیه‌کننده این بحث است. از طرف دیگر کل

ساکنان به لحاظ وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری در دو گروه وابستگی اقتصادی کم و زیاد طبقه‌بندی شده‌اند به گونه‌ای که آنهایی که دارای وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری خیلی کم و کم بودند در طبقه پایین قرار گرفته‌اند و آنهایی که دارای وابستگی اقتصادی متوسط، زیاد و خیلی زیاد به بخش گردشگری بودند در طبقه بالا جای گرفته‌اند. جهت سنجش میزان تفاوت براساس میزان تمایل به حفاظت از منابع و جاذبه‌های طبیعی، بین این دو گروه با وابستگی اقتصادی پایین و بالا به بخش گردشگری، از آزمون آماری تی مستقل بین گروهی استفاده شد. براین اساس بین دو گروه در سطح آلفای کمتر از ۵ درصد تفاوت معناداری وجود داشته است و نتیجه براساس جدول ۶، بیانگر آن است که ساکنان با وابستگی اقتصادی بیشتر به توسعه گردشگری، تمایل بالاتری به حفاظت از منابع و جاذبه‌های طبیعی در مقایسه با ساکنان با وابستگی اقتصادی کمتر داشته‌اند.

بررسی تطبیقی از اثرات اقتصادی گردشگری به لحاظ میزان وابستگی اقتصادی ساکنان به بخش گردشگری، میزان حمایت نسبت به توسعه گردشگری و میزان تمایل به حفاظت از منابع طبیعی بین دو گروه از ساکنان داخل مناطق حفاظت شده و روستاهای پیرامونی حاوی نکات مهمی است. گرچه میزان وابستگی اقتصادی هر دو گروه از ساکنان به بخش گردشگری در حد متوسط می‌باشد، اما ساکنان داخل مناطق حفاظت شده وابستگی اقتصادی بیشتری نسبت به ساکنان روستاهای پیرامونی داشته‌اند. در این خصوص جهت مقایسه این دو گروه (ساکنان داخل و روستاهای پیرامونی) از آزمون تی مستقل استفاده شد. همان‌طور که جدول نشان می‌دهد میانگین رتبه وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری ساکنان داخل مناطق حفاظت شده بالاتر از ساکنان روستاهای پیرامونی است و براین اساس بین این دو گروه در سطح آلفای کمتر از ۵ درصد تفاوت معناداری وجود دارد.

همچنین یافته‌ها حاکی از آن است، ساکنان به‌طورکلی از توسعه گردشگری حمایت و استقبال زیاد (میانگین رتبه ۴/۳۱) می‌کنند و نیز میزان تمایل بالایی نسبت به حفاظت از منابع طبیعی دارند. اما نتایج جزئی با بررسی تطبیقی آزمون آماری تی مستقل بین گروهی نشان می‌دهد بین دو گروه از ساکنان داخل مناطق حفاظت شده و ساکنان روستاهای پیرامونی به لحاظ میزان حمایت از توسعه گردشگری و تمایل به حفاظت از منابع طبیعی، تفاوت معناداری وجود دارد. در این رابطه همان‌طور که در جدول ۶ آمده است، ساکنان داخل مناطق حفاظت شده، حمایت بالاتری از توسعه گردشگری و میزان تمایل آنها نسبت به حفاظت از منابع طبیعی نیز بیشتر از ساکنان روستاهای پیرامونی بوده است. در این رابطه این تفاوت بین این دو گروه براساس این دو متغیر در سطح آلفای کمتر از یک درصد معنادار بوده است. نتیجه نهایی در این مورد، این که ساکنان داخل مناطق حفاظت شده در نتیجه وابستگی اقتصادی قویتر به توسعه گردشگری، منافع اقتصادی بیشتری را در مقایسه با ساکنان پیرامونی داشته‌اند، از این رو، در

مجموع با درک منافع اقتصادی قویتر در مقایسه با هزینه‌های آن، از توسعه اکوتوریسم این منطقه حمایت بالاتری نسبت به ساکنان پیرامونی داشته‌اند. همچنین آنها در مقایسه با ساکنان روستاهای پیرامونی دارای تمایل بالاتری جهت حفاظت از منابع و جاذبه‌های طبیعی بوده‌اند. در این رابطه یافته‌های این تحقیق با نتایج مطالعات بودایاسخر (۲۰۰۳)، لی (۲۰۰۸) و مارکوس (۲۰۱۴) (ر.ک. مبانی نظری) از این که منافع اقتصادی حاصله از توسعه گردشگری در افزایش تمایل ساکنان در جهت حفظ محیط زیست، جاذبه‌ها و منابع طبیعی موثر است همسو می‌باشد.

جدول ۶: آزمون آماری تی مستقل جهت مقایسه بین ساکنان داخل مناطق حفاظت شده و روستاهای پیرامونی

متغیرها	گروهها	میانگین رتبه	آماره T	اختلاف میانگین	سطح معناداری
میزان وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری	ساکنان داخل مناطق حفاظت شده	۳/۶۹	۳/۶۷۱	۰/۵۲۴۵۰	۰/۰۰۰
	ساکنان پیرامون منطقه حفاظت شده	۳/۱۶			
حمایت ساکنان از گردشگری	ساکنان داخل مناطق حفاظت شده	۴/۵۹	۲/۵۲	۰/۵۴۸۶	۰/۰۰۱
	ساکنان پیرامون منطقه حفاظت شده	۴/۰۴			
تمایل به حفاظت از منابع طبیعی	وابستگی پایین به بخش گردشگری	۴/۱۴	-۲/۶۹۶	۰-۲۳۱۵۳	۰/۰۰۸
	وابستگی بالا به بخش گردشگری	۴/۳۸			
تمایل به حفاظت از منابع طبیعی	ساکنان داخل مناطق حفاظت شده	۴/۴۱	۲/۹۷	۰/۲۶۸۴۴	۰/۰۰۳
	ساکنان پیرامون منطقه حفاظت شده	۴/۱۸			

نتیجه‌گیری

توسعه گردشگری در مناطق حفاظت شده همواره موضوع حساسی است که با برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد می‌تواند به‌عنوان ابزاری در راستای توسعه اقتصادی جامعه محلی و حفاظت از منابع آن به‌کار گرفته شود. هدف این تحقیق بررسی رابطه وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری با تمایل جامعه محلی در حفاظت از مناطق حفاظت شده بود. نتیجه اصلی تحقیق نشان می‌دهد، که تأثیرات و پیامدهای مثبت اقتصادی گردشگری بر جوامع محلی داخل و پیرامون این منطقه مورد تأیید است. به طوری که ماهیت اثرگذاری گردشگری بر بیشتر متغیرهای اقتصادی مثبت است. در این خصوص مهمترین پیامد مثبت اقتصادی از دیدگاه ساکنان محلی، میزان سود حاصل از فروش تولیدات محلی منطقه مانند ماهی، انار و... به گردشگران می‌باشد. علاوه بر آن توسعه گردشگری در دهه‌های اخیر باعث دگرگونی در فعالیتهای اقتصادی این منطقه شده به طوری که با توسعه گردشگری، فعالیتهای اقتصادی به‌ویژه

فعالیت‌های خدماتی نظیر خدمات تجاری، خدمات پذیرایی و مانند آن افزایش یافته است. نتایج یافته‌های میدانی نشان می‌دهد که توسعه گردشگری تا حدودی سبب وابستگی شغلی و درآمدی ساکنان بومی این منطقه به بخش گردشگری شده است.

همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که به‌طورکلی ساکنان تمایل بالایی برای حفاظت از منابع طبیعی و جاذبه‌های این منطقه دارند و یکی از عوامل موثر در بالا بودن این تمایل، درک ساکنان از منافع اقتصادی گردشگری و وابستگی اقتصادی آنها به این بخش است. به‌گونه‌ای که نتیجه بیانگر آن است که بین وابستگی اقتصادی ساکنان به بخش گردشگری و میزان تمایل آنها به حفاظت از منابع طبیعی و جاذبه‌ها همبستگی مستقیم مثبت معنادار وجود دارد. دیگر نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ساکنان داخل مناطق حفاظت شده که وابستگی شغلی و درآمدی بیشتر به بخش گردشگری در مقایسه با ساکنان روستاهای پیرامونی داشته‌اند، به دلیل درک قویتر از اثرات مثبت و منافع اقتصادی گردشگری، حمایت بیشتری نسبت به توسعه گردشگری در منطقه حفاظت شده داشته‌اند و دارای تمایل بالاتری برای حفظ منابع و جاذبه‌های طبیعی این منطقه در جهت تداوم توسعه گردشگری بوده‌اند.

Archive of SID

کتابشناسی

۱. بخشی خانیکی، غلامرضا، ۱۳۸۹، تنوع زیستی، انتشارات دانشگاه پیام نور؛
۲. پارسا بصیر، هدیه (۱۳۸۶). بررسی زمینه‌ها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی بخش طالقان از شهرستان ساوجبلاغ، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران، ۱۴۸ ص؛
۳. درام، اندی و مور، آلن (۱۳۸۷). توسعه بوم‌گردی، راهنمای مدیران و برنامه‌ریزان حفظ محیط زیست، جلد نخست، آشنایی با بوم‌گردی؛ ترجمه، محسن کلاتری و قدیر شکراله زاده؛ انتشارات مولف؛
۴. ضیایی محمود، میرزایی روزبه (۱۳۸۸). چالش‌های مدیریتی و توسعه در مناطق تحت حفاظت سواحل جنوبی دریای خزر (مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله). ص ۳۴-۱؛
۵. غلامی تروجنی، طاهره (۱۳۸۳). بررسی‌های جوامع گیاهی منطقه حفاظت شده شبه‌جزیره میانکاله و خلیج گرگان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم تحقیقات تهران؛
۶. قدمی، مصطفی و غلامیان بای، محمد (۱۳۹۴). اثرات گردشگری، پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها، انتشارات مهکامه؛
۷. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). شناسنامه آبادی‌های کشور؛
8. Brenner, L., & Job, H. (2012). Challenges to actor-oriented environmental governance: Examples from three Mexican Biosphere Reserves. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 103 (1), 1-19;
9. Campbell, S. J., Kartawijaya, T., Yulianto, I., Prasetya, R., & Clifton, J. (2013). Co-management approaches and incentives improve management effectiveness in the Karimunjawa National Park, Indonesia. *Marine Policy*, 41, 72 – 79;
10. Coad, L., Campbell, A., Miles, L., & Humphries, K. (2008). The costs and benefits of protected areas for local livelihoods: A review of the current literature. Cambridge, UK: UNEP World Conservation Monitoring Centre;
11. Goodwin, H. (1996). In pursuit of ecotourism. *Biodiversity and Conservation*, 5 (3), 277-291;
12. Goodwin, H. (2011). Taking responsibility for tourism. Oxford: Goodfellow Publishers Ltd. Harneit-Sievers, A. (2008). Kenia: Wahlen und die Eskalation der Gewalt., *GIGA Focus Afrika*, Vol. 1. Hamburg: German Institute of Global and Area Studies 1-8;
13. Imran, Sophia; Alam, khorsed; Beaumont, Narelle; (2014); Environmental orientations and environmental behaviour: Perceptions of protected area tourism stakeholders; *Tourism Management* (40) 290 – 299;
14. Lai, Po- Hsin and Nepal, Sanjay, K. (2006), Local perspective of ecotourism development in Tawushan Nature Reserve in Taiwan, *Tourism management* (27).1117-1129;
- i. Lee, E. B. (2008). Environmental attitudes and information sources among African American college students. *Journal of Environmental Education*, 40(1), 29 – 42;
15. Mearns, K. (2012). Community-based tourism and peace parks: Benefits to local communities through conservation in Southern Africa. *Acta Academica*, 44 (2), 70-87;
16. McCool, S. F. (2006). Managing for visitor experiences in protected areas: Promising opportunities and fundamental challenges. *Parks*, 16 (2) , 3-9;

17. Novelli, D. M., & Scarth, A. (2007). Tourism in protected areas: integrating conservation and community development in Liwonde ational Park (Malawi). *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 4(1), 47 – 73;
18. Nyaupane, G.P and Poudel, S.2011, Linkages among biodiversity , livelihood and tourism. *Annals of tourism research*; 38(40) 1344-136;
19. Salerno,Franco; viviano, Gaetano; Manfredi, Emanuela; Caroli,paolo; Thakuri, Sudeep and Sudeep, Gianni, (2013); Multiple Carrying Capacities from a management-oriented perspective to operationalize sustainable tourism in protected areas; *Journal of Environmental Management* (128) 116 -125;
20. Sirivongs, K., & Tsuchiya, T. (2012). Relationship between local residents' perceptions, attitudes and participation towards national protected areas: a case study of Phou Khao Khouay National Protected Area, Central Lao PDR. *Forest Policy and Economics*, 21, 92 – 100;
21. Udaya Sekhar, N. (2003). Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India. *Journal of Environmental Management*,69(4), 339e347;
22. Törn, A., Siikamäki, P., Tolvanen, A., Kauppila, P., & Rämetsä, J. (2008). Local people,nature conservation, and tourism in North-eastern Finland. *Ecology and Society*,13(1), 8 – 25;
23. United Nations World Tourism Organization. (2012). One billion tourists. PR no. 12068. Available from: (<http://1billiontourists.unwto.org/>). Accessed 07.01.13;
24. Udaya Sekhar, N. (2003). Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India. *Journal of Environmental Management*, 69(4), 339 - 347.

Archive of SID